

Daijokyu åbent for besøgende (27-11-2019) (Eget foto).

Kejserskiftet – og religionernes reaktioner

Af Esben Andreasen

I forlængelse af artiklen "Det japanske kejserskifte som en overgangsrite" i Religion 2019/4 følger her en tekst om religionernes reaktioner derpå, ud fra samtaler og korrespondancer på en rejse til Japan i november 2019.

Efter gennemførelsen af ceremonierne ved det japanske tronskifte i 2019 er det åbenlyse spørgsmål: Hvorfor har tronskiftet denne gang været uproblematisk - og måske endda populært? Det forrige i 1989 vakte i den grad furore i Japan, se fx bogen *Japan - religioner og livsformer* (Gyldendal 1990). Hvilken udvikling har der fundet sted i Japan, siden forskellen er så stor?

Der kan ikke herske tvivl om, at kejser Akihito, nu Heisei-kejseren, med stor succes har gjort kejserinstitutionen populær i Japan. Kejserparret anlagde en stil efter europæisk forbillede med besøg efter naturkatastrofer, for eksempel *tsunamien* i 2011, hvor de som en naturlig ting talte med ofrene. Som en god japansk ven fortalte mig: "En af grundene er, at japanere nu betragter Heisei-kejseren som et upolitisk symbol, der fokuserede på sine kejserlige forpligtelser, som den der rejste rundt til slagmarker, for at mindes de faldne, som den der besøgte katastrofe-områder, og som den der tog godt imod udenlandske gæster til kejserhuset. Han var en fredens kejser. Og han udførte de nationale shintoistiske ritualer uden problemer, men det religiøse aspekt ved kejserinstitutionen har i hans tid ikke tiltrukket sig opmærksomhed. Efter 30 år er polemikken vedrørende hans fars mulige krigsskyld stort set ophørt, og den kejserlige familie er blevet et symbol på pacifisme. - En anden årsag er muligvis, at den ultranationalistiske premierminister Abe har bedt pressen om ikke at kritisere kejserhuset, et ønske som pressen utroligt nok har fulgt."

Ved kejserskiftet for 30 år siden i 1989 sagde Japan farvel til kejser Hirohito, Showa-kejseren, som forblev en fjern person, og i hvis regeringstid millioner af japanere havde mistet livet i en håbløs krig, som han ikke evnede at stoppe. Dengang blev kejserinstitutionen stærkt kritiseret, og protesterne over de skyhøje udgifter ved indsættelsen af kejser Akihito var voldsomme. At bekoste disse religiøse ceremonier med offentlige midler i et land, hvor religion og stat er adskilt, rejste en

storm af protester.

I 2019 var kun enkelte aviser, som *Mainichi shimbun*, ude med en offentlig kritik, og det selv om finansieringen af ceremonierne var akkurat den samme som i 1989. Også grupper af historikere fra universiteter har offentligt protesteret.

Under mit eget besøg i Japan havde jeg to gange lejlighed til at iagttage den nye situation, nemlig i Ise, da kejserparret aflagde besøg for at informere shinto-guddommene om kejserskiftet, og da jeg besøgte de bygninger, som den religiøse *daijosai* blev afholdt i på kejserpaladsets område i Tokyo, se fotoet ovenfor.

I Ise var der mange mennesker på gaderne, og der blev viftet med flag. Naturligvis ikke flaget med de 16 solstråler, som er militærisk, men flaget med den røde solskive (*hinomaru*). Atmosfæren var som ved en kongelig fødselsdag i Danmark med glade mennesker, der tog opstilling i vejkanten. Aftenen før så jeg den fornemme karet, som transporterede kejseren på de to helligdommes områder, Naiku og Geku, mens kejserinden blev kørt i bil, da hun er allergisk overfor hestehår.

I Tokyo kunne *daijosai*-bygningerne beskues. I 1989 var det ikke muligt. Det nærmeste jeg dengang kom på *daijokyu* var en model opstillet i Jinja Honcho, organisationen for shinto-helligdommene, flere år efter. Der er klart tale om en afmystificering eller afmytologisering, og et stort skridt i retning af at gøre *daijosai* til en transparent overgangsceremoni. Og besøg til *daijokyu* i den korte periode op til januar har været meget populære hos den almindelige japaner. De prægtige trækonstruktioner vil så blive fjernet, men materialerne genanvendt.

Religionernes reaktioner

Blandt religioner er den kristne kirke i Japan den eneste, der har taget klart afstand fra anvendelsen af offentlige midler til religiøse formål under påkaldelse af grundlovens adskillelse af stat og religion. Både katolikker og protestanter sagde under et pressemøde i det japanske parlament om *daijosai*, at den udførte ceremoni ”anses for at ... guddommeliggøre den kronede kejser og den er fyldt med religiøse overtoner” (*Asahi Shimbun*, 13-11-2019).

Blandt buddhist-retningerne er der ikke en tilsvarende enighed. Mange har været tavse og enkelte har støttet kroningen af den nye kejser. *Tendai*, grundlagt af munken Saicho i 806 evt., med hovedkvarter på Hiei-bjerget udenfor Kyoto, udførte en ceremoni for at gratulere kejseren. *Nishi Honganji*, den ene af de to store shinbuddhistiske retninger, fandt tronskifteceremonierne problematiske, uden dog at tage en klar kritisk holdning. Og den anden shinbuddhistiske hovedretning, *Higashi Honganji*, har valgt slet ikke at udtale sig offentligt, hvilket er en holdningsændring siden 1989, hvor de protesterede skarpt.

Jeg havde lejlighed til at bore dybere i netop dette hovedtempels overvejelser, da de er karakteristiske for det religiøse Japan. Men netop fordi templet ikke havde taget stilling offentligt, måtte jeg love ikke at nævne navne på de to tempelpræster, jeg interviewede, og ikke citere dem ordret. Så hermed det omskrevne interview:

Til mit spørgsmål om de kunne forklare forskellen på dengang (1989) og nu (2019), svarede de, at samfundet er et andet. Da Showa-kejseren døde havde japanere stadig stærke minder om kejserens forhold til Anden Verdenskrig. Heisei-kejseren havde et meget andet billede i befolkningen, som symbol på fred og velstand, og han stod nærmere det japanske folk. I bund og grund - og i forfatningsmæssigt henseende - er situationen den samme, men der er en atmosfære i Japan i dag, som gør det svært for religiøse mennesker at tage afstand fra ceremonierne. I 1989 var det let at få støtte fra hovedtemplets medlemmer, når argumenter om krigsansvar og lignende blev fremført.

Både *sokui no rei* og *daijosai* er klart religiøse ceremonier, selv om shintoister forsvarer sig med, at shinto ikke er en religion, men kultur og kulturelle vaner som strækker sig langt tilbage i tiden. Men shinto som religion i dag blev skabt i 1800-tallet for at støtte kejserinstitutionen og den moderne stat. Det var en statsideologi (*kokka shinto*). Til spørgsmålet om en løsning ikke ville være kun at bruge kejserhusets private midler (*nateihi*) og ikke offentlige (*kyuteihi*), sådan som foreslået af kronprins Akishino, var svaret, at regeringen nægtede at følge dette råd, da ceremonierne så ville blive private og ikke offentlige, og i denne strid vandt premierminister Abe. (Hvorimod Abe tabte, da Heisei-kejseren ønskede at abdicere imod regeringens vilje). Hvis regeringen anser *daijosai* for at være et offentligt anliggende, kan kejseren ikke modsætte sig det, da han, ifølge grundloven, ikke må blande sig i offentlige anliggender. Men hvorfor i det hele taget pålægge kejseren at udføre shinto-ritualer? Faktisk betyder det, at kejseren ikke har religionsfrihed. (Hvortil jeg kunne indskyde, at Dronning Margrethe II skal være luthersk-protestantisk! Hun har heller ikke religionsfrihed.)

I samtalens slutning kom vi ind på det problematiske ved arvelighed i kejserhus og andre steder. Det er velkendt, at *Higashi Honganji* selv har problemer med arvefølgen. Det nuværende religiøse overhoved (*monshu*), Choken Otani, er efterkommer af shinbuddhismens grundlægger Shinran (1172-1262), og Choken Otani er i dag oppe i årene. I 2015 udpegede han en af sine fætre, Choyu Otani, som sin efterfølger, som vil træde til, når Choken Otani træder tilbage i 2020. Det lidt særlige ved denne arvefølge er, at Choyu Otani er brasiliansk statsborger, da hans familie udvandrede for mange år siden. Han er uddannet fysiker.

Hertil kommenterede de to anonyme shinbuddhist-præster, at biologisk arvefølge er problematisk, især når det medfører store privilegier i form af position og rigdom, men at det på den anden side er en stabiliserende faktor, som den menige shinbuddhist ikke vil undvære. Derfor er der grund til at diskutere både fordele og ulemper ved det arvelige *monshu*-system.

Reaktionen fra Happy Science

Kofuku no Kagaku eller *Happy Science*, som den nye religion markedsfører sig som, har i grundlæggeren Okawa Ryuho (f. 1956) en produktiv forfatter til bøger, som af tilhængere anses som samtaler mellem mesteren selv og vigtige personer i verden, afdøde såvel som nulevende, altså en anvendelse af begrebet *channelling*. Det gælder for eksempel telepatiske samtaler med Putin og Margaret Thatcher. En af de nyeste er åndelige samtaler med Heisei-kejseren og nuværende kejserinde Masako. En tilhænger af *Happy Science*, som underviser på religionens højeste uddannelse, skrev følgende til mig:

”Om *sokui-rei* og *daijosai* vil det nok interessere dig at vide, at Mester Okawa har udlagt den spirituelle sandhed om tidligere kejser Akihito og tidligere prinsesse Masako gennem et åndeligt interview med deres skytsånder. Som du ved, var prinsesse Masako en meget dygtig diplomat ... som gennem lang tid led af en depression, fordi hun ikke havde ret til at udtale sig på grund af den japanske grundlovs restriktioner. Den tidligere kejser Akihitos skytsånd udtrykte i det spirituelle interview stor bekymring for mulige konflikter indenfor kejserhuset vedrørende arvefølgen, et interview som afslørede skytsåndens frygt for at den nye kejser [Naruhito] ville blive totalt kontrolleret af Masako på grund af hendes stærke karakter.

Masakos skytsånd, på den anden side, udtrykte sin store glæde, fordi hun nu mener, at hun kan tale og handle mere frit [efter kroningen som kejserinde], og samtidig ønsker hun at revidere den kejserlige forordning, som begrænser den kejserlige families fri tale. Forbløffende nok blev det afsløret i det spirituelle interview, at hun i en tidligere eksistens var den første kvindelige kejser i Kina.”

Denne holdning til nuværende kejserinde Masako fører tilbage til Yasukuni-skandalen, nævnt i

artiklen i *Religion 2019/4*. Her udlagde Yasukunis øverstepræst nuværende kejserinde Masako som giften i forholdet mellem shinto og kejserhuset. Der er her tale om den hetz, som kejserinden har været udsat for, især i begyndelsen af ægteskabet med Naruhito, til dels grundet i at hun ikke har født en søn. Efter mange år er Masako nu blevet vellidt i befolkningen, mens den gamle nag til hende kun lever videre i stærkt konservative kredse, som også *Happy Science* appellerer til.

Spørger man til den shintoistiske verdens reaktion på ceremonierne vedrørende kejserskiftet generelt, er der ingen tvivl om, at den har åndet lettet op. Usikkerheden i den farlige periode undervejs er overstået. Kejserinstitutionen er gået styrket ud af overgangen, og det nye kejserspar har gjort sit til, at forbindelsen mellem religionen shinto og kejserhuset er uændret.